

**Сташевська А.С.,
студентка 2 курсу
Науковий керівник:**

к.е.н., доцент Петраковська О.В.

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ

Кредитування є однією з традиційних банківських операцій, яке має виняткове значення для банку, адже прибутки від їх здійснення не лише займають одну з провідних місць у структурі банківських доходів, а й багато в чому формують загальну стратегію розвитку установи, суб'єктів підприємницької діяльності та економіки держави в цілому. Тому, одним із головних завдань, що постають перед керівництвом банку є правильна розробка кредитної діяльності, ефективність проведення якої багато в чому залежить від ідентифікації приналежності кредитних операцій до того чи іншого виду.

Питання сутності та класифікації банківських кредитів розглядали вчені – економісти: О. В. Дзюблюк [2], І.А. Волкова, О.Ю. Калініна [3], Л.І. Катан, Н.І. Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова [1], Г.М. Курило [7], Н.Б. Литвин [8] та інші. Проте низка питань щодо сутності та класифікації кредитів банків недостатньо досліджені й залишаються невирішеними.

В економічній теорії ще й досі тривають дискусії вчених – економістів навколо питань, пов'язаних з сутністю кредиту банку.

Поняття «кредит» як у теоретичному, так і в практичному аспекті – явище неоднозначне. Слово «кредит» походить від латинського «creditum», що означає «позика», «борг». Деякі лінгвісти пов'язують його із «credos», тобто «вірю», «довіряю». Категорія кредиту так чи інакше розглядається економічною наукою як відносини про надання позики однією особою іншій, що засновані на довірі та передбачають повернення наданої вартості у певний строк зі сплатою ціни за користування [5].

В Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [6].

Найважливішою передумовою раціональної організації обліку, аналізу та аудиту банківських кредитів є економічно обґрунтована їх класифікація.

Аналіз результатів досліджень вітчизняних і зарубіжних учених свідчить, що в економічній теорії ще й досі тривають дискусії вчених – економістів навколо питань, пов'язаних з класифікацією банківських кредитів.

Огляд підходів науковців до класифікаційних ознак банківських кредитів наведений у табл. 1.

Огляд підходів науковців до класифікаційних ознак банківських кредитів

№	Класифікаційні ознаки кредитів	Джерело				
		Л.І. Катан, Н.І. Демчук, В.Г. Бабенко- Левада, Т.О. Журавльова [1]	Н.Б. Литвин [8]	Г.М. Курило [7]	І. А Волкова, О.Ю.Калініна [3]	О. В. Дзюблюк [2]
1	2	3	4	5	6	7
1	За термінами надання	+	+	+		
2	За юридичною підпорядкованістю	+				
3	За методом надання	+	+	+	+	+
4	За рівнем забезпеченості	+	+	+	+	+
5	За ступенем ризику	+	+	+	+	+
6	За способом повернення тіла кредиту	+				
7	За строками повернення	+	+	+		
8	За характером відсоткової ставки	+	+			+
9	За способом виплати відсотків	+	+			
10	За формою організації	+				
11	За суб'єктами кредитування	+	+			
12	За об'єктами фінансування	+				
13	За цільовим призначенням	+		+	+	
14	За об'єктом, що кредитується		+			
15	За галузевою спрямованістю кредиту		+			
16	За видом валютних цінностей		+			
17	За способом повернення		+			
18	За кількістю кредиторів		+	+	+	+
19	За призначенням		+			
20	В залежності від обумовленого в кредитній угоді строку погашення			+		
21	За строками користування				+	+
22	За основними категоріями позичальників			+	+	
23	Залежно від порядку погашення				+	+
24	За характером і способом сплати відсотків				+	
25	За роллю банку в наданні кредиту					+
26	За формою банківського кредиту					+
27	За економічними суб'єктами - позичальниками					+
28	За валютою кредиту					+

Джерело: [1,2,3,7,8]

Секція 6. Інформаційні технології і системи в економіці, фінансах та статистиці

Критичний аналіз праць науковців дає підстави стверджувати, що в сучасній банківській літературі можна помітити деякі протиріччя та розходження щодо класифікаційної ознаки “основні категорії позичальників”: висвітлено різні підходи стосовно видів кредиту, навіть назви цієї ознаки.

Деякі науковці за основними категоріями позичальниками виокремлюють тільки кредити, які надані органам державного управління, суб’єктам господарювання та фізичним особам [2].

Ми вважаємо, що такий перелік видів кредитів є неповним, адже в діючому Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України для основних категорій позичальників призначені рахунки: 152 групи “Кредити, що надані іншим банкам, які обліковуються за амортизованою собівартістю”, 153 групи “Кредити, що надані іншим банкам, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки”, 154 групи “Кредити, що надані іншим банкам, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід”, 20 розділу “Кредити, що надані суб’єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю”, 21 розділу “Кредити, що надані органам державної влади та органам місцевого самоврядування, які обліковуються за амортизованою собівартістю”, 22 розділу “Кредити, що надані фізичним особам, які обліковуються за амортизованою собівартістю”, 23 розділу “Кредити, що надані суб’єктам господарювання, органам державної влади та органам місцевого самоврядування, які обліковуються за справедливою вартістю”, 24 розділу “Кредити, що надані фізичним особам, які обліковуються за справедливою вартістю” [10].

У Господарському кодексі України розрізняють такі класифікаційні ознаки банківських кредитів: строк користування; спосіб забезпечення; ступінь ризику; методи надання; строки погашення; інші умови надання, користування або погашення [4].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України з метою складання фінансової звітності передбачена класифікація кредитів за видами економічної діяльності: державне управління; виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг; торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; сільське господарство, мисливство, лісове господарство; фізичні особи [9].

Також в Методичних рекомендацій щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України [9] передбачена класифікація кредитів в розрізі видів забезпечення: незабезпечені кредити та кредити, що забезпечені грошовими коштами; цінними паперами; нерухомим майном у т.ч. житлового призначення; гарантіями і поручительствами; іншими активами.

Значна кількість науковців подає класифікацію кредитів однобічно, розглядаючи види економічних відносин, пов’язаних з кредитом, якщо кредитором є банк. Але банки, не тільки надають кредити, але й отримують.

Тому, вважаємо, що класифікацію кредитів доцільно доповнити ознакою “роль банку в кредитних відносинах”.

Отже, на підставі літературних джерел та нормативно – правових актів пропонуємо класифікацію банківських кредитів через виокремлення наступних ознак: за роллю банку в кредитних відносинах, за терміном кредитування, за основними категоріями позичальників, за галузевою спрямованістю кредиту; за видом валютних цінностей; згідно з критерієм забезпечення; за ступенем ризику; за методом надання; за способом повернення; за строком повернення; за характером визначення процента; за способом сплати відсотків; за кількістю кредиторів; за цільовим призначенням.

Загалом, розширення і поглиблення класифікації банківських кредитів має надзвичайно важливе значення для якомога найглибшого та найповнішого вивчення теорії і практики здійснення банками кредитних операцій.

Список використаних джерел

1. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І. Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. – 444 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. –Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Волкова І. А., Калініна О. Ю. Бухгалтерський облік у банках. Навч. посіб. 2-ге вид.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 520 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (із змінами) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Назва з екрана.
5. Доценко І. О. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку /І.О. Доценко// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. - Випуск 12, частина 1. – С. 94 – 98.
6. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III (із змінами) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. — Назва з екрана.
7. Курило Г.М. Банківські операції: навч. – метод. посіб. для сам. вивч. дисципліни /Г.М. Курило; Держкомстат України, Нац. акад. статистики, обліку та аудиту; за ред. д.е.н., проф., академіка І.І. Пилипенко. – К.: ДП Інформ. – аналіт. агентство, 2010. – 271 с.
8. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) [Текст]: підручник/ Н. Б. Литвин. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2017. – 676 с.
9. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджені постановою Правління НБУ від

Секція 6. Інформаційні технології і системи в економіці, фінансах та статистиці

29.12.2015 р. № 965 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0965500-15>. — Назва з екрана.

10. План рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17>. — Назва з екрана.